

PROGRAMA ȘCOLARĂ
pentru disciplina
CUNOȘTINȚE DESPRE ȚINUTUL NATAL
Clasa a IV-a
ALTERNATIVA EDUCAȚIONALĂ WALDORF

București, 2016

NOTĂ DE PREZENTARE

Pedagogia Waldorf propune o denumire sintetică pentru elementele de studiu specific domeniului istoriei și al geografiei României, abordabile la vârsta de 10-11 ani corespunzătoare clasei a IV-a de școlarizare.

Sintagma „ținut natal” desemnează mediul înconjurător al copilului privit în mod concentric: casa, școala, strada, cartierul (satul), orașul (comuna), județul, țara. Această denumire – *Cunoștințe despre ținutul natal* – s-a născut din necesitatea de a corela interdisciplinar cele două domenii – istoria și geografia. Ele nu se pot încă diferenția prea bine ca discipline la această clasă, întrucât obiectivul general este acela de a dobândi noțiuni, cunoștințe și capacități elementare referitoare la cadrul geografic și socio-istoric în care trăiește copilul. Se pornește astfel în mod treptat de la mediul apropiat, concret, cunoscut din proprie experiență pentru ca, în clasele următoare, să se poată extinde privirea către spațiul geografic, respectiv timpul istoric al omenirii.

Programa școlară pentru disciplina *Cunoștințe despre ținutul natal* orientează activitatea de învățare înspre formarea capacităților de înțelegere a faptelor și fenomenelor caracteristice mediului geografic înconjurător, în procesul dezvoltării sale istorice, din cele mai vechi timpuri și până în prezent. Accentul cade astfel pe formarea deprinderilor de investigare și orientare, prin activități de învățare, care au ca punct de pornire contactul direct cu faptul studiat – descoperirea. Se urmărește în acest fel transformarea relației distanțate a copilului față de lume într-un sentiment de apartenență socială.

Conținuturile programei școlare *Cunoștințe despre ținutul natal* sunt structurate într-un mod care permite delimitarea clară a elementelor specifice istoriei de cele ale geografiei, dar în același timp oferă libertate cadrului didactic în decizia sa de a alege modul în care le parcurge.

Prin parcurgerea programei școlare *Cunoștințe despre ținutul natal*, alternativa educațională Waldorf urmărește stabilirea unui echilibru între studiul elementelor istoriei și geografiei locale și naționale, astfel încât să răspundă în mod concret cerințelor de vârstă ale elevilor, pentru crearea unui mod de raportare optim la acestea în studiul ulterior al acestor materii.

Caracterul interdisciplinar al programei școlare *Cunoștințe despre ținutul natal* se relevă în mod deosebit și prin integrarea elementelor de limba și literatura română/maternă, muzică, educație plastică și abilități practice, care dau astfel activităților de învățare un caracter preponderent formativ.

Pentru programa de *Cunoștințe despre ținutul natal* sunt prevăzute, la clasa a IV-a, 2 ore săptămânal, în trunchiul comun al planului-cadru pentru alternativa educațională Waldorf.

Structura programei școlare include:

- notă de prezentare;
- competențe generale;
- competențe specifice și exemple de activități de învățare;
- conținuturi;
- sugestii metodologice;
- bibliografie.

Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe, abilități și atitudini dezvoltate prin învățare, care permit rezolvarea unor probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în diverse contexte particulare.

Competențele generale vizate la nivelul disciplinei *Cunoștințe despre ținutul natal* jalonează achizițiile de cunoaștere și de comportament ale elevului pentru întregul ciclu primar.

Competențele specifice sunt derivate din competențele generale, reprezintă etape în dobândirea acestora și se formează pe durata unui an școlar. Pentru realizarea competențelor specifice, în programă sunt propuse exemple de activități de învățare care valorifică experiența concretă a elevului și care integrează strategii didactice adecvate unor contexte de învățare variate.

Conținuturile învățării se constituie din inventarul achizițiilor necesare elevului pentru comunicare și rezolvarea unor probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în diverse contexte particulare.

Sugestiile metodologice prezintă strategii didactice privind integrarea conținuturilor în proiectarea și desfășurarea activităților, adaptarea acestora la nivelul de vârstă al elevilor și la particularitățile claselor de elevi.

COMPETENȚE GENERALE

1. Recunoașterea și reprezentarea spațiului geografic și a timpului istoric
2. Descrierea și relaționarea elementelor de mediu geografic și istoric pe baza diverselor surse geografice și istorice
3. Comunicarea folosind limbajul specific geografiei și istoriei
4. Explorarea surselor relevante pentru înțelegerea faptelor și a proceselor istorice
5. Dezvoltarea atitudinilor favorabile ameliorării relațiilor dintre om și mediul înconjurător

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Recunoașterea și reprezentarea spațiului geografic și a timpului istoric

Clasa a IV-a
1.1. Localizarea corectă a elementelor ce aparțin spațiului geografic și istoric <ul style="list-style-type: none">identificarea în teren a punctelor cardinaleidentificarea în teren a construcțiilor reprezentative și a locurilor cu rezonanță istoricăordonarea unor obiecte aparținând familiei sau localității (fotografii, documente, monede etc.) folosind criteriul „vechi-nou” sau „mai vechi-mai nou”
1.2. Orientarea în teren <ul style="list-style-type: none">orientarea după repere naturaleorientarea folosind instrumente și metode neconvenționalerealizarea unor trasee turistice, expediții, excursii
1.3. Reprezentarea în plan a elementelor ținutului natal <ul style="list-style-type: none">identificarea și redarea proporțiilor în plancitirea și înțelegerea semnelor și a altor reprezentări convenționale utilizate pe hărți ale orizontului local, localității și regiuniidesenarea de simboluri propriiprecizarea poziției școlii pe hărți ale localitățiiprecizarea poziției localității în cadrul regiunii și al țăriielaborarea unor planuri ale clasei, camerei personale, școlii, cartierului și localității, folosind culori adecvaterealizarea unor machete din lut ale împrejurimilor imediate, ale formelor de relief, precum și ale unor obiective istorice relevante
1.4. Precizarea în cuvinte proprii, a unor aspecte referitoare la legăturile dintre mediul istorico-geografic și viața oamenilor <ul style="list-style-type: none">recunoașterea diferitelor ocupații ale oamenilor, tipuri de construcții, așezări omenești și îmbrăcăminte

2. Descrierea și relaționarea elementelor de mediu geografic și istoric pe baza diverselor surse geografice și istorice

Clasa a IV-a
2.1. Identificarea elementelor specifice mediului geografic și istoric <ul style="list-style-type: none">participarea la activități de observare în naturăcompletarea unor fișe de observareobservarea unor obiective istorice, a unor texte și imagini
2.2. Utilizarea unor proceduri de înregistrare a datelor observate <ul style="list-style-type: none">realizarea unor desene / schițe ilustrative pentru elementele observate direct
2.3. Recunoașterea caracteristicilor specifice elementelor geografice și istorice <ul style="list-style-type: none">realizarea unor descrieri orale și scrise (scrisori, povestiri, reclame, afișe) a formelor de relief, a unui oraș, sat, a unor obiective istorice, culturale, industriale, turistice etc.

3. Comunicarea folosind limbajul specific geografiei și istoriei

Clasa a IV-a

3.1. Utilizarea corectă a termenilor geografici și istorici în situații de comunicare orală și scrisă

- repovestirea unor legende despre ținutul natal
- realizarea unor compuneri/ desene/ schițe/ scenarii simple pornind de la informațiile selectate dintr-o sursă consultată individual sau în grup

3.2. Manifestarea interesului pentru cunoașterea și folosirea termenilor geografici și istorici

- formularea de întrebări și răspunsuri cu privire la fenomenele studiate
- realizarea și prezentarea unor proiecte tematice
- dramatizarea unor lecturi istorice cunoscute

4. Explorarea surselor relevante pentru înțelegerea faptelor și a proceselor istorice

Clasa a IV-a

4.1. Descrierea, cu propriile cuvinte, a unui eveniment istoric după sursele istorice studiate

- alcătuirea unor texte și povestiri pentru a prezenta un fapt istoric
- realizarea de desene ilustrative pentru faptele istorice studiate
- prezentarea impresiilor după vizite la muzee și case memoriale

4.2. Observarea evenimentelor istorice, punând în evidență schimbările survenite

- prezentarea stilului de viață a oamenilor din diferite perioade de timp
- comentarea unor texte și imagini
- realizarea unor albume sau postere despre ținutul natal
- realizarea unor expoziții de desene/picturi care arată felul în care au evoluat uneltele, armele, vestimentația oamenilor, arhitectura locuințelor

5. Dezvoltarea atitudinilor favorabile ameliorării relațiilor dintre om și mediul înconjurător

Clasa a IV-a

5.1. Stimularea interesului pentru înțelegerea rolului mediului înconjurător pentru viața și activitatea societății

- înțelegerea necesității protecției mediului de viață
- plantarea unor pomi
- întreținerea zonei în care se află școala
- sortarea materialelor re folosibile
- exersarea conduitei civilizate în excursii, drumeții

5.2. Manifestarea interesului pentru cunoașterea și înțelegerea diversității naturale și umane

- prezentarea unor elemente observabile referitoare la diversitatea naturală și umană (peisaje, grupuri și colectivități umane etc.)
- realizarea unor excursii, drumeții, vizite

CONȚINUTURI

Clasa a IV-a
Orientarea în orizontul apropiat <ul style="list-style-type: none">▪ Locul geografic, linia orizontului, orizontul apropiat ca parte a mediului înconjurător▪ Poziția soarelui în momentele principale ale zilei▪ Punctele cardinale și roza vânturilor▪ Orientarea în teren, metode de orientare▪ Drumul de acasă la școală (descriere sau reprezentare prin desen)
Reprezentarea suprafeței terestre <ul style="list-style-type: none">▪ Planul clasei, al camerei, al școlii▪ Planul localității (sau al cartierului)▪ Observarea localității din diferite perspective▪ Dezvoltarea în timp a localității▪ Harta județului sau a regiunii▪ Harta României
Observarea cerului <ul style="list-style-type: none">▪ Mișcarea unor corpuri cerești în timpul zilei sau al nopții▪ Constelații ce determină Steaua Polară▪ Elemente de meteorologie (temperatură, mișcarea aerului, precipitații, nori etc.)
Elemente ale cadrului natural <ul style="list-style-type: none">▪ Forme de relief:<ul style="list-style-type: none">- munți și lanțuri muntoase- dealuri și podișuri- câmpii▪ Apele de suprafață:<ul style="list-style-type: none">- ape curgătoare (râuri locale și râuri importante ale țării)- ape stătătoare (diferite tipuri de lacuri: lacuri vulcanice, de acumulare etc.)
Elemente de geografie umană <ul style="list-style-type: none">▪ Populația regiunii și ocupații tradiționale (agricultură, meșteșuguri, comerț și industrie)▪ Dezvoltarea turismului local și regional; obiective turistice importante▪ Protecția și conservarea mediului înconjurător
Elemente de istorie locală <ul style="list-style-type: none">▪ Din istoria familiei▪ Din istoria localității▪ Legende, povești, întâmplări istorice semnificative▪ Personalități din istoria localității▪ Ocupații ale locuitorilor regiunii natale▪ Manifestări culturale și spirituale locale
Elemente de istoria națională <ul style="list-style-type: none">▪ Personalități și evenimente reprezentative (legende)

SUGESTII METODOLOGICE

Studierea geografiei la acest nivel se realizează, în mod predominant, pe observarea directă a realității înconjurătoare sau a unor imagini. Pe baza acestora pot fi puse în evidență anumite caracteristici ale elementelor analizate. Este un demers preponderent exploratoriu, care își propune:

- observarea atentă a elementelor ce formează realitatea înconjurătoare;
- înțelegerea și explicarea elementelor observate;
- interpretarea unor hărți diferite și grafice.

Pentru dobândirea competențelor specifice asumate de programa școlară, sunt sugerate o serie de activități de învățare, care au un caracter orientativ, în sensul că recomandările nu epuizează diversitatea acestora.

Activitățile menționate mai sus se pot nuanța și concretiza în raport cu elementele oferite de conținuturile parcurse. În acest context, varietatea activităților de învățare este mult mai mare și poate nuanța foarte mult schema generală prezentată mai sus. Există, de asemenea, posibilitatea realizării unor activități de învățare cum ar fi: jocul de rol, activitatea practică, activitățile extrașcolare, portofoliile, investigațiile.

Epoca de cunoștințe despre ținutul natal include atât noțiuni de istorie locală cât și elemente legate de mediul înconjurător și orientare în natură.

Dacă prin observația geografică privirile copiilor sunt îndreptate spre întinderile lumii, descrierile istorice le conduc mai mult spre interior.

Predarea noii epoci de cunoștințe despre ținutul natal poate să fie începută imediat după ce s-au studiat din perspectiva biologică omul și animalele la epoca de Cunoștințe despre om și animale, deoarece elevii vor fi conștienți și interesați să realizeze conexiuni în ceea ce privește mediul înconjurător și relațiile dintre om și exteriorul său. De vreme ce copiii caută o nouă relație cu lumea, poate să înceapă și studiarea geografică a locului natal. Copiii vor afla din povestirile învățătorului cum a luat naștere, într-un loc sau altul, un lucru sau altul și cum s-a dezvoltat până în zilele noastre: adică istoria mediului ambiant cel mai apropiat. În acest fel ei devin conștienți de spațiu și timp.

Se încearcă să se arate copilului ce oferă trecerea de la situarea în mijlocul unui anumit ținut la contemplarea lui din perspectiva sau prin perspectiva aeriană, transpunerea pe hartă a ținutului cunoscut cel mai îndeaproape.

Un prim pas în studiul acestei epoci ar putea fi conștientizarea locului geografic în care ne aflăm. Astfel elevii vor experimenta și vor realiza că locul geografic al fiecăruia dintre noi este diferit. În acest loc geografic, în același timp, există două categorii de lucruri și ființe: unele care rămân mereu în același loc geografic (forme de relief, case, plante etc.) și altele care se pot mișca de la un loc la altul (oameni, animale, mașini etc.). Elevii constată că prin același loc geografic pot trece succesiv diferite ființe.

La încheierea epocii elevii pot remarca importanța acesteia în informarea, pregătirea și dezvoltarea simțului de orientare în teren cu ajutorul diverselor mijloace de orientare (busolă, puncte cardinale, plan, hartă etc.). Cu cât cunoștințele predate au fost legate de practică, cu atât însușirea lor a fost mai eficientă și cu siguranță va rămâne mai mult în amintirea lor.

În consecință, așa după cum spunea și Rudolf Steiner, dacă ne vom ocupa de acest domeniu într-un mod plastic, intuitiv și interactiv, atunci copilul va putea fi plasat în spațiu, vom reuși să educăm în el îndeosebi acele aspecte care îi vor trezi interesul pentru lume, iar aceste fapte își vor arăta efectul în modul cel mai practic, în viața de zi cu zi a adultului care se află acum în devenire.

BIBLIOGRAFIE

- Carlgren Frans, Klingborg Arne, *Educație pentru libertate. Pedagogia lui Rudolf Steiner*, Ed. Triade, 1994.
- Eller Helmut, *Învățătorul de la școala Waldorf*, Ed. Triade, 2001.
- Steiner Rudolf, *Antropologia generală ca bază a pedagogiei*, Ed. Triade, 1998.
- Steiner Rudolf, *Arta educației. Discuții de seminar și conferințe asupra planului de învățământ*, Ed. Triade, 2001.
- Steiner Rudolf, *Arta educației. Metodică și didactică*, Ed. Triade, 2001.
- Steiner Rudolf, *Cunoașterea omului și structurarea învățământului*, Ed. Triade, 2005.
- Steiner Rudolf, *Metodica predării și condițiile de viață ale educării*, Ed. Triade, 2002.
- Steiner Rudolf, *Misiunea sufletelor popoarelor. În legătură cu mitologia germano-nordică*, Ed. Univers Enciclopedic, 2006.
- Steiner Rudolf, *Înnoirea artei pedagogico-didactice prin știința spirituală*, Centrul de Pedagogie Waldorf, 1991.
- ***, *Configurarea învățământului din clasele I până într-a VIII-a la școlile Waldorf/ Rudolf Steiner*, Ed. Triade, 2005.